

LBRIS

We know
books

BARBU DELAVRANCEA

NUVELE

SULTĂNICA	5
ȘUER	26
FANTA-CELLA	31
IANCU MOROI	37
PALATUL DE CLEȘTAR	56
RĂZMIRIȚA	63
SORCOVA	69
ODINIOARĂ	74
SUSANA	78
FATA MOȘULUI	85
ZOBIE	98
„TRUBADURUL”	105
DIN MEMORIILE TRUBADURULUI	125
VĂDUVELE	147
MILOGUL	159
HAGI-TUDOSE	167
APĂ ȘI FOC	183
LENE	190
LINIȘTE	194
BURSIERUL	234
DOMNUL VUCEA	252
SENTINO	269
ÎNAINTE DE ALEGERI	275
PRAVOSLAVNICUL ȘI SLĂNINELE	289
NEGHINIȚĂ	292
POVESTE	302
NU E „GIABA” CAFEA	312
IRINEL	318
PARAZIȚII	332
NOROCUL DRACULUI	383

DĂPARTE, DĂPARTE	395
BUNICUL	411
BUNICA	414
DOUĂ LĂCRIMI	418
MARELE DUCE	421
MOȘ CRĂCIUN	425
DE AZI ȘI DE DEMULT	432
MICUȚII	443
STĂPÂNEA ODATĂ...	449
BOACA ȘI ONEA	471
VACANȚIE...	486
SADI-EL-MAHIB	511
GLOSAR	518

SULTÂNICA

lui Dinu Radu Golescu!¹

I

De-a stânga Râului Doamnei, razna de satul Domnești, se vede o casă albă ca laptele, cu ferestrele încondeiate cu roșu și albastru. Pervazurile ușii – curate ca un pahar; prispa din față – lipită cu pământ galben; pe creasta casei, de-o parte și de alta, scârțâie, la fitece bătaie de vânt, două limbi de tinichea, așezate pe două goange cât găgălicea. Curtea, îngrădită cu nuiele de alun; hambar de fag, obor de vite și grajd pus la pământ pe patru tălpoaie groase.

Ăst cămin fusese odinioară cu rost pe când trăia jupân Kivu. Fusese chiabur răposatul, dar biata Kivuleasă, rămasă singură, ca femeia, a luptat cu inima, iar nu cu gândul. S-a prăpădit cu firea, că Sultânica ajunsese fată mare.

Dar când e să-i meargă rău omului, pe orice-o pune mâna, se sparge.

De câte ori n-o podideau lacrămile pe biata bătrână privind acareturile, mari, dar pline de sărăcie și de pustiu... Nu cerea de pomană... da' și viața de azi până mâine viață e ori foc?

Doi juncănași, o vacă, doi cărlani, zece oi și-un berbec e sărăcie lucie la o vatră de care altădată țineau opt perechi de boi ungurești, șase vaci cu ugerul cât căldarea, nouă cai iuți și-o turmă de oi ce umplea valea râului de behăit când coborau dinspre munte.

---

¹ Coleg de liceu cu care Delavrancea a locuit în aceeași casă la Paris. Dinu Golescu este fiul lui Radu Golescu-Catană – la rândul său – fiul lui Iordache Golescu, fratele lui Dinicu Golescu. Iordache Golescu are meritul de a fi contribuit la întemeierea școlii lui Gh. Lazăr de la Sf. Sava.

E începutul lui decembrie.

A dat Dumnezeu zăpadă nemiluită; și cade, cade puzderie mărunță și deasă, ca făina la cernut, vânturată de un crivăț care te orbește. Muscelele dorm sub zăpadă de trei palme. Pădurile, în depărtare, cu tulpini fumurii, par cercelate cu flori de zarzări și de corcoduși. Vuiet surd se încovoie pe după dealuri și se pierde în văi adânci. Cerul e ca leșia. Cârduri de corbi, prididite de vânt, croncăie, căutând spre păduri. Viscolul se întetește. Vârtejele trec dintr-un colnic într-altul. Și amurgul serii se întinde ca un zăbranic sur.

Râul Doamnei, umflat, curge repede, cu un vâjâit mânios înecat în glasul vântului și izbește sloiuri mari de gheață și butuci groși de meterezele podului.

Arar se vede pui de om trecând prin sat. Pârția e acoperită. Abia se zăresc poteci ca de lățimea unei lopeți.

Cea mai îngrijită leagă cârciuma de primărie.

Lumini gălbui de vâpăiță joacă prin geamurile câtorva case. Vremea rea a amortit satul, îndeobște zgomotos. Numai în băătăura Hanului Roșu hămăie răgușit doi dulăi de câini.

În cârciumă e harababură mare. Firitiseală nepomenită ține nea Nicola Grecul cu frunțașii satului, de ziua sa.

O dată pe an e Sfântul Niculae.

În ușa prăvăliei stă un țăran nalt, spătos, cu fața conabie ca sfecla. Uneori scutură din cap, râde și îndrugă singur:— Așa e omul... un ciocan, încă unul ș-al treilea, până ajungi la tinichea... de-acolo-ncolo... Dumnezeu cu mila... torni, parcă torni într-o pârnaie... Dar Sanda ce-o să zică... că mi-a dat sfântul muiere harnică, dar rea, topenia pământului...

Înlăuntru se-aud ciocneli de pahare, bușeli de călcăie și zbârnâitul otova al cobzarului. Trăgeau chindia de curgea țărâna din pod. Apoi, când se mai muia jocul, numai ce-i auzai pe toți, care mai de care:

— Hai să ne fie de bine, nea Nicola... La mulți ani cu spor și sănătate... Cinstit socru mare...

— Suge, sugă, că doar nu te-a îmbătrânit calea bisericii...

– Mai trage-i, părințele, o leturghie.

– Să te văz, logofete, care pe care?!

Fitecine cu ale lui. La nea Nicola – veselie, la alții – obide. Unii abia așteaptă Ignatul să-și taie grăsunul cât malul, alții abia au mălai de gură. Că cine a făcut lumea, cu deșertăciunile ei, la unii tună și fulgeră, iar pe alții îi îmbuibă cu norocul, ca pe curcani cu nuci.

III

Așa înțelenise, de pustia de vreme, mai tot satul; și așa, hangiul venetic, bogat putred, se răsfoia în duhoarea de țuică și vin, pe când mama Stanca Kivuleasa sta mânănită la gura sobei, mângâindu-și odorul pe obraji. Sultănica ațipise cu capul în poala mă-sei.

Odaia e deretecată de ț-e drag să te uiți la ea. Pe pat, o scoarță aleasă în fel de fel de migălituri. Pernele, cu fețe de cadrilat. Pe lacra de sub icoane, două plăpumi groase.

Spre răsărit, trei icoane muscălești, roșii ca para focului. Toți sfinții se aseamănă ca două picături de apă. Toți au ochii din trei linii, nasul dintr-una și gura din două. Cât despre Sfântul Gheorghe, călare pe-un cal cu gâtul de cocostârc, tot omoară și nu mai omoară un balaur de pe tărâmul celălalt. Mai jos de icoane arde candela.

Toate cele sfinte sunt înconjurată cu mănuchi de busuioc și siminoc, din Vinerea Patimilor, strâns legate în vlăstar de salcie de la Florii.

Focul pâlpaie. Câteodată pocnește de-aruncă spuza în sus.

Și Sultănica deschide repede niște ochi ca pruna de mari. Și mama Stanca, ferind-o de scânteii, îi zice încetinel: „Dormi, puiul mării, dormi!”

Sultănica strecură, printre genele ei de catifea, două lacrimi. Una se întinse pe obraz, iar alta îi încreți gura.

Fata Kivului e cum arar se mai află sub soare. Chipul ei parc-ar fi zugrăvit: alb și cu două răsuri pe obraji. Ochi negri ca mura, frumoși de pică, dar când îi încruntă, te sperie cantunericul. Părul lins, cu unde albăstrui. Se poartă cu tâmple. Așa a apucat de la mă-sa, și mă-sa de la mă-sa, obicei adus de pe obârșia Ialomiței, unde nu se știa de crețuri și colțișori.

URDIS

We know

Sultănichii îi este dragă curățenia ca lumina ochilor, că chiar de n-ar avea sprâncenele trase ca din condei și buze rumene ca bobocul detrandafir, tot n-ar da cu foiță și cu muc de lumânare.

Când merge, saltă puțin și se mlădie. Trup omenesc de n-ar fi, s-ar frânge,

Multe capete a sucit. Mulți ochi au jinduit-o.

În horă fură toate privirile și ea se-aprinde de-ai crede că se topește.

Și ce vâlnic, și ce năframă, și ce cămașă de borangic, galbenă ca spicul și subțire ca pânda păiajenului, încât i se simte tot sânul, pietros ca poama pânguită, cum se bate când abia răsuflă de osteneală.

Să crape de căldură, nu-și sumete mânicuțele în fața flăcăilor. Să se îmbrebenească ea cu gălbenele și bujori, cu creițe și cu ochiu-boului? Nu scrie la dânsa așa țigănie. He, arareori, numai ce-o vezi cu câte-o brândușă în păr, ori cu doi-trei didiței între betele ce-i încolăcesc mijlocul de patru ori.

La șezători s-a dus o singură dată de când e fată mare, dar de atunci să nu-i mai pomenești: „Cui îi arde de zbunguit e săritoare pentru așa treabă”. Că până se coace dovleacul în sobă, câțiva flăcăi dau iama prin fete. Le mai ciupesc, le mai sărută de le scot ruji în obraz. Ba unora le ia ori betele, ori spilca, ori năframa, și duminica, la horă, până să li le dea, le snopesc o toană pe după șura din spatele hanului. Unii mai împelițați numai ce-i auzi: „Sări, cutăriță, de suflă în ăl foc!” Și când biata fată stă-n genunchi, suflând din băirile inimii, odată îi dă brânci și cade pe spate.

Sultănica e leită-poleită răposatului. Când se aprinde, nu te poți apropia cale de-o poștie. Când vrea ceva, vrea, nu se încurcă. De se mânie, nu mai vede înaintea ochilor.

Într-o zi, la sapa porumbului, cine știe ce i-a năzărit, că, cu toate rugăciunile mă-sei, n-a voit să mănânce din zori până la amurg și n-a lăsat sapa din mână până n-a căzut ruptă de osteneală. A dus-o biata bătrână mai mult moartă decât vie acasă. A doua zi, când s-a dezmeticit și-a văzut pe mama Stanca la capul ei, galbenă ca turta de ceară, cu părul alb și ciufulit, cu ochii trași de durere, a sărit la gâtul ei și, fără să zică nici păs, a început s-o sărute și pe-o parte și pe alta, pân-a podidit-o un plâns de-a muiat un ștergar întreg-întreguleț.

Unele mai istețe din sat au împraștiat zvonul că ar cam suferi de vreun farmec.

De harnică, harnică, n-are cum mai fi! Unde pune mâna, Dumnezeu cu mila! Sare din vârful stogului și cade ca un fulg. În argea nu i se văd mâinile. Când toarce, mănâncă caierul. De cinstită, nu e obraz mai curat. Când Ioniță Rotaru, om chipeș și hazliu, s-a încercat s-o sărute, a sărit parc-ar fi călcat pe coadă de șarpe și, în mijlocul flăcăimii, i-a strigat:

– Mi-aș tăia obrazul, dar ți-aș tăia buzele!

IV

Ce punea satul în nedumirire și, mai vârtos, pe-ale ce cată nod în papură, e când apuca lumea în cap și trecea nouă hotare.

Numai ce-o vezi, la revărsatul zorilor, că o ia rara-rara, prin fâneață. Galbenă, cu cearcăne vinete în jurul ochilor. Merge ce merge și se oprește la vreun deal, la vreun părâu. Ascultă neclintită un ceas, două. Vântul bate holdele. Izvoarele dau de-a dura pietricelele din matcă și le sună ca pe niște zurgălăi auzite din depărtare.

Apoi culege flori și le azvârlă, până ce i se aprind obraji și se trezește ca dintr-un somn adânc. Ochii îi sclipesc ca oțelul învârtit la soare.

Joița Baciului ar fi văzut-o la un apus de soare cu capul rezemat de crucea din creștetul muscelului ce desparte apa Vâlsanii de Râul Doamnei, privind, ca dusă de pe lume, la roșeața apusului.

Obosită de gânduri, se întorcea spre casă cu căutătura-n jos, cu un nod în gât, cu gura friptă de sete. Și de întâlnea vreun izvor, bea până i se oprea răsuflarea. Apoi, făcând mâinile căldărușe, le umplea cu apă rece ca gheața și limpede ca diamantul, pe care și-o arunca în obraji.

Da' să te ferească Cel-de-Sus de gura satului și de pizma celor vinovați și răi!

N-avea să scoată capul în lume Sultănica, ea, care, de bună ce era, și-ar fi dat și dumaticatul din gură, că începeau şușuitul și ponoasele.

Câte-n lună și-n soare-i scorneau.

– Sultănica, frumoasă? Aida-de!

LBDIS

We know
hours

Mai bine își pune gâtul pe tăietor Ilinca, ciupita de vărsat.

– E o fudulă, o luată de iele, n-are toate sâmbetele. Când umblă, calcă-n străchini. Numai nevastă ca toate nevestele n-o să fie Sultana aia, zicea la fântână, la horă, la șezători fata Ciaușului. Ce are neica de nu i-a primit pețitul? Au nu e voinic? Ori e bețiv, stricător de case, zurbagiu? Au n-are de pe ce bea apă? He, he, fata proastă și țâfnoasă dă norocului cu piciorul. Da' de, om sărac și cu nasul pe sus... Știe Dumnezeu ce face!

Și flăcăii, mai toți, o luaseră în nume de rău. Nu, că de ce să fie așa de mută? De ce să fugă de toți parc-ar fi râioși? O fată mare se mai lasă ba la un sărutat, că de-aia are gură dulce, ba la un giugiulit, că de-aia are sân cu drăgănele. Și știi cum e omul, din una într-alta, se îngroașă gluma și căpătuiala vine, că moș popa ce-așteaptă?! Să dezlege dorul după pofta inimii. Altfel, cântă cucul pe fată bătrână și rămâne moșoroi fără soboli.

V

Se-auzea în depărtare chiuit de danț și pocnete de pistol la nea Nicola Grecul.

Vântul vuia de te lua groaza. Măzăriceha răpăia în fereastra mării Stanchii.

Sultănica ridică capul din poala mă-sei. Se alipi de bătrână. O cuprinse pe după gât cu brațele rumenite de dogoarea focului și privi lung în chipul ofilit al bătrânei.

Buzele mării Stanchii tremurau. Multe îi treceau prin cap și multe prin inimă când grecoteiul se desfăta.

– Mamă, mamă, grăi bătrâna, moș popa, când spune din *Vanghelie*, cică să rabzi și iar să rabzi... Așa e, părințele... așa e... că Mielușelul Domnului a răbdat scuipat, bătaie și răsticnire... Dar când mă gândesc la răposatul ș-auz chiuitul cațaonului, mă podidesc lacrămile, Sultănica mării, și blestem din suflet, doară de l-o ajunge mânia Domnului!

Sultănica strânse vătraiul de-i zbârni în mână.

– Nu mai pot, grăi iar bătrâna, nu mai pot să-mi târăsc zilele, când mă uit la tine și nu știu pe ce mâini o să cazi... Aveam și noi, pe vremea

Kivului, rod și vite cu duiumul; pătulele gemeau de pline; băătura nu mai încăpea de vite și lighioi. Mugeau de zguduiau casa vacile. Și ce te pomeneai că să aruncau pe răsfăț. Rupeau pământul cu fuga, de la un gard la altul, cu coada în sus, cletănată ca o măciucă. Șase argați nu le da de cap până nu se potoleau de bunăvoie și nu cătau spre obor, dând din cap și băgând limba și pe-o nare, și pe alta. Bietul tat-tău se uita mândru la bogăția lui cinstită. Parcă-l văz, c-o mână în șerparu-i civit, alergând de colo-colo. Ce hărnicie de om! Tot satul nu-i ținea piept. Când punea mâna pe plug, trosneau coarneau, când da cu sapa, intra cu muchie cu tot. Coasa în mâinile lui rădea ca briciul. Tu erai mică și nebunatică. Cum te zărea că-i ieși înainte, cu mânușițele pline de noroi, creștea inima în el și se topea de-a-n picioarele.

– Bietul tata!...

Focul pâlpâia în gura sobei. Mușcelele alburii abia se mai zăreau prin geamuri.

– În toiul verii, îndată ce venea rupt de osteneală, ne ospătam bine, apoi ne odihneam pe prispă. Pe tine te-așeza ca pe-o laiță pe genunchi, și te juca, și spunea, și râdea, și tu-i băgai mâna în barbă. Uite așa ne-apuca miezul nopții. Îl luam cu de-a sila la culcare. Auz și-acum glasul lui: „Să mai stăm, fă Stancă, fă, că parcă mă-ngrăș când mă uit la voi!” Era rai, nu viață, până să pripăși, ca pomojnic, pe plaiurile noastre, iuda de cațeon. Și-a sosit într-un ceas rău. Lăcuste erau, secetă era, vitele boleau și mureau pe-un capăt. Dar ce să mai îndrug, Sultănica mamii... Într-un an, a făcut ce-a făcut, lipitoarea, l-a băgat în judecăți și l-a lăsat sărac lipit. Kivu era iute și-avea și-un beteșug de tuse. S-a luat la contră și, de mâhnire, s-ambolnăvit. Când și-a dat sufletul, mă strângea de mâini ca c-un clește și te chema, ars de-un foc nestins. „Încă doi ani... Să nu vă las pe drumuri...” A zis și i-am închis ochii.

Pe mama Stanca o podidiră lacrămile; curgeau picături mari pe vatra de cărămizi calde și, de unde cădeau, se ridicau aburi înghițiți de gura sobei.

– Nu mai plânge, mamă, zise Sultănica sărind în sus. Îi dau foc... să arză ca șoarecii... Doar nu s-au stins toți ai Kivului!

Mama Stanca îngheță văzând pe Sultănica năprasnică la corp și cu ochii ca doi cărbuni aprinși. După câteva clipiri dese, zise cu mare evlavie:

LBRIS

We know
Love

– Fă-ți cruce, fata mea, fă-ți cruce, avuseși un gând rău...
Necuratul a trecut pe lângă noi...

Bătrâna șopti de trei ori, plecând fruntea în jos: „Numele Tatălui, ș-al Fiului, ș-al Sfântului Duh, amin!”

Se liniștiră. Sultănica aruncă o buturugă în sobă. Bătrâna turnă untdelemn în candelă și-și șterse pe frunte deștile atinse de paharul ce ardea la sfintele icoane.

– Am să-ți fac o rugăciune, mamă. Iacă, astăzi fuse Sfântul Nicolae, vreau și eu să-ncerc mila cerului. Să stau la privighere până la cântatul cocoșilor de-a treia oară. Poate să ne arunce cuviosul Nicolae vreo pungă cu bani, că văduva din carte avea trei fete, și pe cătetrele le-a căpătuit..

Mama Stanca, cu tot amarul de care era covârșită, zâmbi.

– De, maică, s-a cam umplut lumea de rele, de-aia și Milostivul nu mai face minuni. Ei, odinioară a fost cum a fost, dar acum e prea de tot... O să ne apuce judecata de-apoi... O să plouă foc și pucioasă... Și îngerii Atotțiitorului vor buciuma: „Sculați, morți, din morminte!...” Domnul ș-a întors fața de la noi, păcătoșii...

– Să-mi încerc și eu norocul...

– Bine, Sultânico, fie ș-așa, răspunse Kivuleasa și, făcând trei cruci căpătâiului, se vârî în plapumă.

Mama Stanca sforăia dusă. Din vreme în vreme ofta, înghițind în sec.

Fitece oftare, năbușită în plapumă, sugruma pe Sultănica. Gândul ei era neîndurat. Amestecase cele sfinte cu cele lumești.

Cine pe lume a scăpat de chinul din care izvorăște omenirea cu bunele și relele ei? Toți trec pe-acolo, oricât s-ar rușina.

Sultănica rătăcea ca o umbră, nu de vreun farmec; ci, când e să te biruie dragostea, să te pui în cruciș și-n curmeziș, să te tai și să presari sare pe creștături, spuză să pui pe piept, tot degeaba. Toate durerile trupului le uiți pe lângă focul dragostei, de este foc cu adevărat. Și așa fusese să fie cu Sultănica, că nu era de-alea ce pun pe ele carnea cu lopata și trece prin toate și buture de rovină rămâne: bâzâie fără să ia foc.

Că după cum simțea Sultănica... de s-ar fi vârât în gaură de șarpe și s-ar fi dat vântului turbat... era ceva din altul în ea... un chip... niște ochi... un sărutat ce-o tot săruta în același loc... și o fura,

și o ducea, legată-ferecată, acolo unde numai locșorul ei știa... Se prăpădea după Drăgan Căprarul.

VI

Căprarul, scăpat de militărie, cu una, cu alta, mai cu ce avea de la părinți, scoase apă din piatră și ajunsese a fi jinduit de multe fete din sat. Unii îl făceau, nu e vorbă, pișicher, papugiu de București, dar cum ziceau alții din prietenii lui: „Așa e moara trândavilor. Cățăie, că nu ține parale. Până o pune Căprarul mâna în chica vrunuia, să-i facă morișcă de vânt.”

Cârdășia lui era din flăcăi de muncă ca Voicu Ciaușului (ce nu se prea uita cu ochi buni l-alde Kivu), ca Ioniță Rotarul și alții. Nu-l vedeai umblând pe două cărări. Rămânea pe-oricine la prinsori. Prindea armăsarul din herghelie cu dinții de nările nasului.

Frumos, chipeș, avea o uitătură vie și cam ascunsă, de nu-l ghiceai ce-ar vrea și ce n-ar vrea. Mustăți negre și dese. De le netezea, pleca puțin capul și pe-o mână, și pe alta. Cămașa pe el, ca floarea. Căciula țurcănească, trântită pe-o ureche, îl prindea ca pe-un haiduc.

Era vesel și glumeț.

Dar, de prin priar, se schimbă Drăgan al nostru.

Începu să dea târcoale Sultănichii. Când îl cătai, de era și Sultănica la horă, el sta deoparte mâhnit, privea galeș, răsucind vreun pai în mână.

De-o întâlnea la adăpatul vitelor, i-ajuta cu dragă inimă, apoi întreba încetinel de mama Stanca. Și când zicea „mamă”, i se lipeau buzele, ca unse cu miere. De-i ajuta să puie în spinare cobilița cu cofele, să n-o fi atins de mână, că pleca ochii în jos rușinat...

Azi așa, mâine așa, că Sultănica, când prinse de veste, i se păru așa de veche treabă, că de-ar fi fost de când lumea ar fi fost mai de curând.

I se făcu frică.

Ba se hotărî să nu mai dea ochii cu dânsul.

Trei săptămâni îl ocoli, și fură trei veacuri.

Într-o zi, o luă razna pe-un piept de mușcel, fără să știe încotro. Fânul îi trecea de mijloc. Arșița începuse de dimineață. Cântau

păsările de te slăveau. Lăcustele zbârnăiau și tot a bine și-a duios spuneau și ele. Florile îți luau ochii și te-adormeau cu mirosul.

Sultânica căta alinare și, în deșert, alinare nu găsea. Toate o munceau s-o răpuie. Că de-o supunea frământarea, de-o muia dorul și sângele de-i năvălea în colcote la cap, se trântea cu fața la pământ și săruta florile, până ce o piroteală plăcută o făcea nici s-adoarmă, nici deșteaptă să fie.

Și simțea în astă zi de pribegie o nedumerire, că suia către culmea dealului, fără să-i pese de ciulinii și rugii ce-i tăiau picioarele ca un herăstrău. Plaiul, cu podoaba lui, o amețea într-un vârtej de întristare.

Când ajunse în vârf, pământul i se învârti sub tălpi; mintea i se clătină de spaima ce te cuprinde când te prăbușești într-o vultoare... La umbra unui păducel, Drăgan sta pe-un buture de stejar.

Drăgan aruncă ghioaga cu care bătea păișul, răsturnă o tivgă cu lapte bătut și strigă ca scos din fire: „Sultânico, mă prăpădești!”

Cum, ce fel, de ce... se treziră strângându-se în brațe, că brațele le curma trupul.

Din acest ceas se întâlneau pe ascuns de lume.

Sultânica bolea. Nu adormea decât despre ziuă. Vise urâte îi turburau odihna.

VII

Ș-acum, în noaptea de Sfântul Nicolae, era vorba să se vază.

Mama Stanca dormea.

Sultânica suflă în vâpaită și căzu la icoane. Galbenă ca turta de ceară, dă să se roage și nu poate să-și adune gândurile răsipite. O sudoare rece îi brobonă fruntea. Își acoperi fața cu amândouă mâinile. Socotise că icoanele s-au cletinat, voind să se întoarcă de la dânsa.

Încet-încet, ca o stafie, se târî până la gura sobei. La lumina focului parcă murise și înviase.

„Înșel pe mama, necinstesc curatele sale bătrâneți, înșel cele sfinte!” Deodată, lumina ochilor îi scăpără. Gura sobei se lărgește, buzele-i de pământ se roșesc, rânjesc, se întind ca un gâtlej de

balaur; flăcările sunt limbi de foc ce se răsucesc și se desfac; duduital dinlăuntru se pornește ca un potop de jale.

Sultănichii, privind la vâlvătăile din sobă, i să păruse c-a văzut gura și muncile ladului.

Speriată, se repezi din nou la icoane și dădu-n genunchi. Să rugă, mormăi: „Împărate ceresc, Mângâitorule...” Îndurarea se coborî pe chipul ei. Vedeniile o părăsiră. Fața îi se luminează și căzu cu fruntea la pământ.

Și de ce mila de Sus să n-o ajute? Nu s-a grijit la Paște și la Crăciun? Cine, ca dânsa, a mai atins Sfântul Potir cu atâta evlavie? Și dacă dragostea curată e păcat neiertat, cum de atâtea fete mari fug cu flăcăii, și unele neveste se dau afund cu târgoveții, și tot bine, tot vesele, tot zile albe duc?

Ispita ei e mai afară din cale? Un sărutat o arde trei zile și fitece bălărie o amenință s-o dea de gol satului.

După ce vede pe Drăgan, vestmintele o doboară ca niște piei de plumb. Îndată ce scapă din brațele lui, e ceva care o încinge și-i zdrobește oasele. N-o să-i mai vie minte la cap. De-ar fi de țăță, și tot n-ar fi așa de proastă și de capie. Vezi bine... nu se poate... Ce e de la ea... nu e după cum vrea, ci după cum îi e scris să vrea... Cine ne-a dat inima să nu ne fi înfipt dorul și dragostea în ea...

Sultănica strânse pumnii de-i trosniră deșteale.

În ușa tinzii se auzi ciocănind încetișor.

Sultănica abia-și stăpâni răsuflarea. Își netezi părul. Își așeză fusta înaintea icoanelor. Vru să meargă și se cletenă. Îi amortise un picior. Apoi ieși în vârful degetelor, aruncând o căutătură speriată. Trăsese zăvorul prea repede.

Mama Stanca doarme învârtindu-se și pe-o parte, și pe alta. Chipul ei, zbârcit, uscat și luminat de candelă, parc-ar fi chip de moaște. Visează... Ar voi să scape de vreo primejdie... Se-ntunecă...

VIII

Se crapă de ziuă. O fâșie de lumină, ca un brâu de argint, se întinde spre soare-răsare. Codrii fumurii parcă plutesc în depărtare și ogrăzile sunt albe de zăpadă.